

Van: Henk Baptist
Aan:
Onderwerp: brief aan het parlement
Datum: zondag 28 maart 2021 14:29:56
Bijlagen: [m16784-Koersdocument-Drentse-aanpak-stikstof.pdf](#)

Geachte secretaris,

ik verzoek u bijgaande brief te beschouwen als een ingekomen brief.

Tevens verzoek ik u om de mogelijkheid tot inspraak bij de vergadering van 7 april .

Met vriendelijke groet,

Henk Baptist (persoonlijk, niet als bedrijf)

--

aan: het Drents parlement

betreft: Brief voor Statencommissie Omgevingsbeleid op 7 april 2021,
Agendapunt 9, Koersdocument Drentse aanpak stikstof

datum: 28 maart 2021

auteur: Henk Baptist
 henk@natuurbeschermingswet.nl

Je lost het stikstofprobleem niet op met degenen die het hebben veroorzaakt.

Inleiding

Deze brief behandelt het stikstofprobleem met als belangrijkste thema's:

- het probleem van dit moment,
- de oorzaak van het probleem,
- de plaats van de door GS geformuleerde oplossingsrichting daarin.

Ik ben één van die mensen die door de LTO wordt beschuldigd van juridisch vandalisme. Polarisation in dit dossier is een feit. De vraag is wie de veroorzaker is, overheden, agrarische sector, natuursector of rechtspraak?

Ik heb niet de illusie dat deze brief direct leidt tot veranderingen in de GS-aanpak. Daarvoor zijn die politieke belangen te groot. Maar het Drents parlement krijgt hiermee voorlichting die ze via GS niet krijgen.

Mijn doel is om als onafhankelijke natuurbeschermer een originele bijdrage aan de stikstofdiscussie te leveren. Dit is hard nodig. Natuur staat aan de basis van het probleem, maar wordt overschreeuwd door belangenpartijen.

Natuur is geen belang in de zin van het bestuursrecht. Natuurbescherming draait om waarden, intrinsieke waarden of, vanuit de mens gezien, beschaving. Het is de plicht van de overheden deze waarden de nodige bescherming te bieden. Omdat overheden hierin te kort schieten treden natuurbeschermers op. Zij zijn geen belanghebbenden in de gebruikelijke zin van het woord, zoals terreinbeheerders dat wel zijn, maar waardenvertegenwoordigers. Ofwel, ze geven de natuur een stem en treden namens de natuur op.

In Nederland zijn we qua natuurbeschermingsregels al goeddeels tot het door de EU verplichte minimum terug gegaan. Omdat daarbovenop uitvoering en handhaving falen, zijn we feitelijk door deze bodem gezakt. Daardoor slagen zoveel beroepszaken bij de rechter.

Hiërarchie in wetgeving

Er bestaat hiërarchie in wetgeving en besluitvorming; Europees, nationaal, provinciaal, waterschap en gemeentelijk. 'Lager' genomen verordeningen mogen wel additioneel, maar

nimmer in strijd zijn met 'hoger' genomen besluiten. Verordeningen kunnen iets toevoegen aan de bestaande regelgeving, maar mogen nimmer hogere regelgeving buiten werking stellen.

Wetten en verordeningen door overheidsorganen worden genomen door of namens onze gekozen vertegenwoordigers. Er is geen directe invloed zoals bezwaar of beroep mogelijk. Als burger kan ik daar vrede mee hebben, zolang die bestuurders en volksvertegenwoordigers zich aan de wet houden. Helaas, in het stikstofdossier is dit niet het geval. Hier is voortdurend sprake van stemgedrag van politieke partijen die bewezen feiten en hogere wetgeving negeren omwille van hun politiek. Bij zowel de Wet stikstofreductie en natuurverbetering (Wsn) als het Koersdocument is dit het geval. Hiermee ondergraven ze het vertrouwen in de overheid.

De basis van de problematiek

'Europa' heeft in de Habitatrichtlijn dwingende regels vastgesteld om natuur van Europees belang te beschermen. Vele regels hebben rechtstreekse werking en gaan boven nationale regels. Europa zegt daarmee dat die specifieke aangewezen natuurbelangen belangrijker zijn dan lokale belangen.

De regels zijn vastgelegd in artikel 6 van de Habitatrichtlijn en geïmplementeerd in de Wet natuurbescherming (Wnb). Sterk samengevat is de regel dat bij een kans op negatieve effecten op een Natura 2000-gebied een passende beoordeling moet worden gemaakt en inspraak moet worden geboden. Een passende beoordeling mag geen leemten vertonen en moet volledige, precieze en definitieve constatering en conclusies bevatten die elke redelijke wetenschappelijke twijfel kunnen wegnemen.

Op 7 november 2018 heeft het Hof van Justitie een uitspraak gedaan waarbij het PAS (Programma Aanpak Stikstof) in het kader van de Habitatrichtlijn werd beoordeeld.

Het belangrijkste in deze uitspraak van het Hof van Justitie is dat de bepalingen van de Habitatrichtlijn en de daarbij behorende uitleg door de lidstaten nauwgezet moet worden toegepast en de rechter daar op moet toezien.

Het Hof van Justitie heeft hierbij bepaald wat onder de verschillende begrippen uit de Habitatrichtlijn moet worden verstaan. Op basis hiervan heeft de Raad van State op 29 mei 2019 de uitspraak gedaan waarbij het PAS is gesneuveld omdat er geen sprake was van zorgvuldige toepassing van de Habitatrichtlijn.

Rond 2010 bleek de natuur reeds in slechte staat en bleken de Europese regels een belemmering voor het rupsje-nooit-genoege veeteelt. Daarop werd de truc bedacht dat verbetering werd beloofd, maar vooruitlopend daarop groei van de veestapel werd toegestaan. Dit was het PAS. Ondanks dat deskundigen, waaronder de Raad van State, waarschuwden dat het PAS in strijd was met Europese regels, werd dit PAS opgenomen in nationale wetgeving. Tevens werden daarbij vrijstellingen van vergunningplicht geformuleerd, zoals bij geringe stikstofbelasting, beweiding, bemesting. In de uitvoering van het PAS ontstond een praktijk die gericht was op minimalisering of bagatellisering van

de mogelijke effecten, met name misbruik van het begrip voortoets om de vergunningplicht te omzeilen.

Een rechter kan, desgevraagd, op basis van de regels van het Europees Hof niet anders dan concluderen dat de Europese regels niet worden nageleefd, dus keurt de nationale regels af. Dit leidt tot verontwaardiging.

Dit is het echte probleem. Nederlandse wet- en regelgeving wordt door het parlement goedgekeurd terwijl het in strijd is met Europese wetgeving; de rechter keurt dit af.

Dit is wat er gebeurde met het PAS en vervolgens op 12 maart 2021 toen de Rechtbank Noord Nederland oordeelde dat een vergunning was verstrekt waarbij niet werd voldaan aan de eis van wetenschappelijke zekerheid. Enkele recente uitingen in de pers:

"Het legt een bom onder het stikstofbeleid",

"Het kan en mag niet zo zijn dat door de uitspraak van de rechter legalisatie van agrarische bedrijven in de weg staat.",

"Wij gaan de overheid houden aan de wet die zichzelf in het leven heeft geroepen.",

"Het CDA wil ook weten hoe het kan dat een rechter het niet accepteert dat een door de overheid erkende vloer met een verlaagde emissiewaarde wordt toegepast.",

"Is de rechter op de stoel van de RAV-commissie gaan zitten?"

De rechter handelde correct. Het probleem is dat de overheden niet correct handelen en dit door de rechter wordt vastgesteld. Dit ontstaat wanneer bestuurders en politici de dominantie van Europese wetgeving niet wensen te aanvaarden en hun eigen belangenafwegingen willen maken. En vorm van onwil.

Het gevolg is dat er nu sprake is van een diepgaand verschil van inzicht. Boeren en GS gaan uit van autoriteit van de Nederlandse overheid. Natuurverteenwoordigers en de rechter nemen de Europese wetgeving als uitgangspunt.

Drentse feiten van dit moment

De cruciale weeffout in de programmatische aanpak stikstofreductie (PAS) was al bekend toen het werd vastgesteld. Het basisidee, toestemming onder voorwaarden, was niet echt fout maar als de uitvoering door de provincie alleen ziet op toestemmingen, gaat dit fout.

Bij de uitvoering van het PAS heeft de provincie op grote schaal de internationale regels genegeerd en ondanks dat uit vele beroepen en tussenuitspraken reeds duidelijk was dat het PAS onhoudbaar was, vergunningen blijven geven voor vele uitbreidingen van veehouderijen. Op provinciaal niveau was een verordening ingevoerd die rechtstreeks in strijd was met de richtlijnen. Ondanks duidelijke uitspraken van het Hof van Justitie, de Raad van State en de rechtbank Noord Nederland, bleef gedeputeerde Jumelet hieraan vasthouden, kreeg geen gelijk bij de rechter en ging in hoger beroep omdat de rechter naar zijn mening geen rekening had gehouden met de politiek. Dit tekent zijn manier van denken.

Dit foute beleid heeft geleid tot onrechtmatige natuurschade en uiteindelijk tot het huidige

probleem: Hoe moet Drenthe aan de Europese plicht voldoen om de natuur te herstellen? De verantwoordelijke hiervoor in Drenthe, de heer Jumelet, moet zich dan ook de ogen uit de kop schamen dat hij zijn taak zo slecht heeft vervuld dat dit nu leidt tot niet alleen de natuurgroei, maar ook een economische crisis en woningbouwcrisis.

Tot mijn verbazing neemt de heer Jumelet geen verantwoording voor zijn daden en is er in politiek Drenthe ook niemand die een motie van wantrouwen formuleert. Als toppunt formuleert de heer Jumelet nu voorstellen die er alleen op neer komen dat het rampzalige beleid wordt voortgezet. Naar Einstein: "*We kunnen het probleem niet oplossen met de denkwijze die het heeft veroorzaakt*".

Hoe erg is de huidige toestand?

Veel erger dan GS ons willen doen voorkomen. Enerzijds is het probleem dat als gevolg van het PAS de Nederlandse natuur er inmiddels zo beroerd voorstaat er geen grammetje stikstof meer bij mag. Anderen zien slechts het probleem dat veehouderijen niet verder mogen uitbreiden en dat de bouw van woningen, wegen, vliegvelden, etc. wordt gehinderd.

Het typisch Nederlands gepolder, de kool en de geit sparen, kan niet langer. Het is noodzakelijk om radicale beslissingen te nemen om te zorgen dat de toestand niet nog verder verslechtert en later, net zoals nu bij PAS is gebeurd, als een boemerang terugkomt.

Oplossingen blijven met name uit doordat er geen andere lobbygroep is die zich zo heeft genesteld in de politiek als de landbouw. Dit is geen verwijt, integendeel, feitelijk een compliment. Doordat deze bedrijfstak bestaat uit duizenden kleine ondernemers is het voor hen noodzaak. Maar Nederland mag niet ontaarden in een boerenrepubliek en daar lijkt het soms wel op.

Bij het zoeken naar juridisch correcte oplossingen moeten we bedenken dat een onder het PAS afgegeven vergunning een onrechtmatige vergunning is. Niet de schuld van de boer, maar van de vergunningverlener. Dat de Raad van State heeft bepaald dat de rechtsgevolgen van die PAS-vergunning op het moment van de uitspraak in stand bleven, maakt de vergunning niet rechtmatig.

De Afdeling heeft op dat moment de ramp niet nog groter willen maken. Overigens kunnen die boeren geen kant op, bij een wijziging moet alsnog een passende beoordeling plaatsvinden. Onder de boeren die onrechtmatig hun bedrijf uitoefenen, zijn de zogenaamde PAS-melders degenen die individueel een geringe negatieve invloed leveren en niet de hoofdveroorzakers zijn van de ellende.

Een beter inkomen voor 'de veeboer' is hard nodig. Maar de tijd is voorbij dat dit kan worden bereikt door groei. Het groeiemodel is de veroorzaker van de lage prijzen. Theoretisch zou het aantal dieren per bedrijf nog wel kunnen toenemen middels interne saldering, maar de hoge (juridische) eisen die daaraan zullen worden gesteld zullen er bij deze prijzen toe leiden dat het economisch niet haalbaar is.

Wet stikstofreductie en natuurverbetering (Wsn)

Aan een nationale wet komt geen betekenis toe waar deze strijdig is met de internationale regels. Nu de Wet stikstofreductie en natuurverbetering (Wsn) door de Eerste Kamer is goedgekeurd zal deze over niet al te lange tijd in werking gaan treden. De vraag is of deze wet het stikstofprobleem zal oplossen of dat het slechts de noodgreep is waar, met een koehandel met wat splinterpartijen, een politieke meerderheid voor te vinden was.

In mijn beleving is deze wet de vaagheid ten top. Maar het is moeilijk nu een duidelijk beeld te krijgen omdat de wet na Tweede en Eerste kamer, mede door tal van moties en negatieve adviezen van adviescolleges, voortdurend is gewijzigd. De juichende nieuwsberichten van het ministerie van landbouw zijn te weinig concreet en bevat geen uiteindelijke wetstekst. Het staat bol van de goede voornemens, maar helaas, daar blijft het bij. Tal van organisaties duiden deze wet daarom als een vervolg op het PAS. De Wsn beoogt onder andere PAS-meldingen te legaliseren en bevat een vrijstelling van de natuurvergunningplicht voor de bouwsector. Hoe dit wordt ingepast in de bepalingen van de Habitatrichtlijn is, ondanks de adviezen van de Raad van State dit wel te doen, niet duidelijk gemaakt.

De Wsn maakt de weg vrij voor tal van vormen van salderingen. Maar saldering is problematisch binnen de kaders van de Habitatrichtlijn.

Dat wat we noemen **interne saldering** is mogelijk binnen het gestelde kader dat de zekerheid moet bestaan dat zich geen negatieve effecten voordoen. Het probleem zit in die zekerheid en dat is, als probleem, veroorzaakt door die niet goed functionerende overheid. In de praktijk accepteert de provincie elk bla-bla verhaal van een aanvrager. Als dat op papier niet leidde tot een toename van de stikstofemissie wordt de toestemming verleend, controle op juistheid en zekerheid ontbrak.

Het probleem dat nu aan de oppervlakte komt is dat met redelijke wetenschappelijke zekerheid is vastgesteld dat een melkkoe in een traditionele stal 13 kg ammoniak per jaar produceert. Maar wat een melkkoe produceert op een of andere stikstofreducerende vloer is vaak niet met voldoende onderzoek vastgesteld. Bij wetenschappelijk onderzoek is gebleken dat deze Rav emissiefactoren op basis van beperkt onderzoek vaak te gunstig zijn vastgesteld. Als iemand dit bij de rechter aan de orde stelt, kan die vervolgens niet anders dan constateren dat de benodigde zekerheid ontbreekt. En dat gebeurde op 12 maart. Om maar meteen in oplossingsrichtingen te denken, er moet meer inspanning worden gestoken in goed en onafhankelijk onderzoek. Uit goed wetenschappelijk onderzoek volgt niet één waarde, maar een range van waarden. Een rechter zal accepteren dat wanneer bij de vergunningverlening een zekerheid van 95% wordt gehanteerd er wel de benodigde zekerheid is om aan de eisen van de Habitatrichtlijn te voldoen. In de praktijk noemt men dit het hanteren van worst-case.

Het simpelweg toepassen van de uitkomst van AERIUS-calculator voldoet niet aan de eisen van benodigde zekerheid. Het is al wel in zaken ingebracht, maar de rechter oordeelde tot nu dat het besluit op voorgaande gronden werd vernietigd en de overige gronden, waaronder AERIUS, geen bespreking behoeft. In de AERIUS-calculator, Toelichting

toepassingsbereik en beschrijving rekenmethode (Metz, 2015) is een bespreking van de onnauwkeurigheid opgenomen. Deze kan tot 70% bedragen. Ook dan dient, in verband met de wettelijk vereiste zekerheid met de onzekerheidsmarge rekening te worden gehouden.

Bij dat wat men noemt **extern salderen** doemen er meerdere grote problemen op. Een juridisch probleem is dat de Habitatrichtlijn slechts handelingen toestaat binnen een project, één project. Intern salderen vindt plaats binnen een project, zeg maar die stal. Extern salderen is slechts mogelijk als alle handelingen een zodanig verband hebben met elkaar dat ze als één project kunnen worden beschouwd.

Voorbeeld; veehouder koopt stal van buurman en maakt van beide bedrijven één bedrijf, één project. Hij mag dan de stikstofemissie van het te beëindigen bedrijf met zijn eigen (toenemende) emissie salderen.

Het tweede probleem komt voort uit de prioriteitstelling binnen de Habitatrichtlijn. Als er sprake is van overbelaste Natura 2000-gebieden en er komt ergens een vermindering van de (stikstof)belasting, legt de Habitatrichtlijn aan de lidstaat de verplichting op die verminderde belasting ten goede te laten komen aan die overbelaste natuur. Het Hof van Justitie heeft dit in de uitspraak van 7 november 2018, de basis voor de PAS-uitspraak in rechtsoverweging 123-124 bepaald. Met de PAS-uitspraak van de Raad van State (rechtsoverweging 11.3) heeft deze het bevestigd.

Een voorbeeld is dat ik nu keurig 100 km/h rijd. Dat komt de natuur ten goede. Maar wat schetst mijn verbazing, onze overheid berekent hoe veel stikstofuitstoot dat scheelt en wil dit gebruiken om vervuilende activiteiten mogelijk te maken. Maar dat mag helemaal niet. Dit betekent dat er geen juridische legitimatie is voor zaken als stikstofbanken.

Wat betekent het als een veehouder een natuurvergunning heeft? De instemming die volgt uit artikel 6 lid 3 van de Habitatrichtlijn is slechts ter controle of de juiste procedure is gevolgd. De 'vergunning' die Nederland er van maakt betreft toestemming de activiteit uit te voeren. Die activiteit, met de daarmee gepaard gaande emissie, mag uitsluitend plaatsvinden op de locatie waarop de instemming betrekking heeft. Samengevat, een natuurvergunning geeft slechts toestemming een activiteit uit te voeren, het is geen recht stikstof uit te stoten.

Het begrip (onbenutte) stikstofruimte bestaat derhalve niet. Soms wordt gesteld dat die 'stikstofruimte' publiek eigendom is en derhalve door de overheid mag worden verdeeld. Er bestaan geen vervuilingsrechten, dus hebben die geen eigenaar en dus is er geen recht deze vervuiling te verhandelen, te verleen of te herverdelen.

De meeste natuurvergunningen zijn in oorsprong gebaseerd op een milieutoestemming van vóór het in werking treden van de Habitatrichtlijn, gelegaliseerde natuurschade dus. Ook dit is niet verhandelbaar.

Legaliseren van PAS-melders?

Niet wordt aangegeven hoe de overheid dit wil doen, maar de mogelijkheden zijn uiterst beperkt. Alsnog een vergunning geven stuit op de plicht tot een passende beoordeling en,

zo lang de overbelasting van de natuur duurt, mag er geen grammetje stikstof meer bij. Legaliseren door extern salderen, bijvoorbeeld via een stikstofbank, kan niet door de regels van het Europees Hof.

Behandeling in Drents parlement

De primaire taak van het Drents parlement is het controleren van de 'wetgeving' met de daarbij behorende uitvoeringsproblemen. Als het parlement deze taak niet goed uitvoert, zit de rechter straks weer met een probleem. Natuurbeschermers zullen strijd met het internationaal rechtstelsel zeker signaleren en aan de rechters voorleggen.

Met het vaststellen van dit Koersdocument legitimeert het Drents parlement deze aanpak. Het probleem is dat boeren en burgers zonder achtergrondkennis van de stikstofproblematiek dit als uitgangspunt zullen hanteren voor hun handelen en dan boos worden wanneer de rechter het niet goedkeurt.

Binnen de gehele context van de Habitatrichtlijn legt het Hof van Justitie de nationale rechter taken op; het controleren of een nationale regeling wel in overeenstemming is met de Habitatrichtlijn. Een aantal burgers zal niet aarzelen de rechter om een oordeel te vragen.

Koersdocument Drentse aanpak stikstof

In 'Nieuwe oogst' van 22 maart 2021 vatten de betrokken journalist en Henk Jumelet de essentie van de aanpak goed samen. Ik citeer: "*De nadruk ligt op samenwerking en innovatie en niet op een opkoopregeling, zegt gedeputeerde Henk Jumelet. De economische sectoren moeten het zelf doen, de provincie kan alleen maar stimuleren, valt uit het zogeheten koersdocument op te maken. Daarbij klinkt trouwens enige scepsis door: de doelen voor natuurherstel zijn voor een aantal Drentse natuurgebieden wel erg hoog gegrepen en het juridisch kader blijft onzeker.*"

Het behalen van het doel - verminderen van stikstofdepositie zoals vereist - is een resultaatverplichting. Zowel het insinueren dat dit doel hoog is gegrepen als aangeven dat het haalbaar en betaalbaar moet zijn, is een terugkrabbelen van deze plicht.

De ergste zin vind ik: "*De economische sectoren moeten het zelf doen.*" Innovatie, zeg maar tover-vloeren en tover-luchtwassers, bieden geen oplossingen. De LTO stelt al 30 jaar met verduurzaming bezig te zijn. Jammer dat het na 30 jaar niet is gelukt. We nemen aan dat niet alleen het laaghangend fruit, maar veel meer is geplukt. Dit is reden om dit beleid niet meer sturend te laten zijn.

Om dezelfde redenen kan vrijwilligheid niet langer het enig uitgangspunt zijn. Om de doelen te kunnen halen, hetgeen een verplichting is, kunnen ook vormen van dwang noodzakelijk zijn. De Wnb biedt hiervoor juridische mogelijkheden.

Het is een gotspe dat Henk Jumelet in het voorwoord van het koersdocument de woorden gebruikt dat 'niet alles overal kan'. Juist hij is er voor verantwoordelijk dat er nu activiteiten plaats vinden op plaatsen waar dat helemaal niet kan.

In het Koersdocument (p. 7) wordt gesproken over de in de Wsn opgenomen omgevingswaarden. Zoals hiervoor aangegeven zijn deze waarden, contrair aan het advies van de Raad van State, niet in de wet opgenomen. Wel is in de wet opgenomen dat deze omgevingswaarden elke zes jaar worden herzien. Dit wekt geen vertrouwen; dan worden ze waarschijnlijk bij aanvang in onvoldoende mate gesteld. Op dit moment weet niemand wat er precies wordt bedoeld.

Op pagina 9 is de aanpak in een juiste juridische context geplaatst, maar de volgorde is omgedraaid. De daling van de stikstofdepositie (6.1 en 6.2 Habitatrichtlijn) is randvoorwaardelijk voor een veerkrachtige natuur die vervolgens noodzakelijk is om nieuwe ontwikkelingen op gang te brengen (6.3 Habitatrichtlijn). Gelukkig staat het op pagina 10 wel in de juiste volgorde.

In hoofdstuk 3, vanaf pagina 15, wordt het ontwikkelperspectief besproken. Zoals hiervoor is aangegeven is intern salderen een optie. Het moet wel zorgvuldig worden uitgevoerd. Afgeraden wordt het zonder toestemming (vergunning) te doen omdat dan juridisch niet wordt voldaan aan de Habitatrichtlijn, met name omdat de verplichte inspraak, zijnde externe controle, dan ontbreekt en er juridische mogelijkheden zijn de impliciete toestemming aan te vechten. Wees eerlijk en zadel de ondernemer niet met deze onzekerheid op.

Extern salderen door rechten van het ene project (bedrijf) in te zetten voor het andere project (bedrijf), is juridisch niet mogelijk. Idem voor verleen en het inzetten van een stikstofregistratiesysteem. Het inzetten van deze mogelijkheden zal leiden tot juridische procedures, waar we niets mee opschieten.

Het legaliseren van PAS-melders is een streven waarvan tot nu toe op generlei wijze duidelijk wordt gemaakt hoe dit wordt uitgevoerd.

Er is geen andere mogelijkheid dan het snel terugdringen van de stikstofdepositie. Dan pas ontstaat ontwikkelingsperspectief.

Door al deze plannen krijgen we weer een situatie als onder het PAS, dat de natuurbeschermer moet tossen tegen welke vergunning wel of geen bezwaar wordt gemaakt. Het hoort niet zo te zijn dat een natuurbeschermer beslist welke vergunning ongestoord door kan en het hoort niet zo te zijn dat een aanvrager hiervan afhankelijk is.

Analyse

Pas wanneer de Vogel- en Habitatrichtlijn als randvoorwaarde voor het zoeken naar oplossingsrichtingen zijn geaccepteerd, kan aan oplossingsrichtingen worden gewerkt.

Omdat dit met de Wsn en Koersdocument niet het geval is, is er geen direct zicht op oplossingen. Ontwikkelingen zullen weer door rechtszaken worden geblokkeerd. Het hanteren van nationaal, doch onrechtmatig, kader door boeren en GS, versus het hanteren van internationaal kader door natuur en rechter, zal tot grote spanningen leiden. Deze spanningen blokkeren doelmatig overleg.

Overleg met welke groep van 'stakeholders' dan ook is nutteloos wanneer ze de Europese wetgeving niet als uitgangspunt hanteren. Hiervoor heeft niemand een mandaat, ook de parlementen niet. Gevolg is dat elke burger zich tot de rechter kan wenden en de landbouwsector blijft kampen met onzekerheden.

Het Ministerie van Landbouw (Natuur) en Voedselkwaliteit is geen juiste partner om dit natuurprobleem op te lossen. De huidige gedeputeerde kan dit door hem zelf veroorzaakte probleem niet oplossen. Er is dringend behoefte aan zowel een ministerie als een gedeputeerde van Ruimtelijke Ordening. Er zijn heelmeesters noodzakelijk.

In mijn ogen ligt de oorzaak van het probleem vooral in overproductie van agrarische producten, waardoor lage prijzen worden betaald en de boer zijn productie weer moest opschroeven om aan een inkomen te komen. Een negatieve spiraal, die nu op harde wijze wordt onderbroken. Voor mij staat vast dat verdere groei in met name aantallen dieren onmogelijk is en krimp onafwendbaar. Maar de hamvraag is hoe.

Vele boeren en de LTO kunnen nog niet denken in iets anders dan een groeimodel. Niet onlogisch als je de prijzen van landbouwproduct beziet. Maar dit model werkt niet meer. We moeten praten over herstructurering met vragen zoals; moeten we naar veel kleine boeren of naar weinig grote boeren?

Het zoeken naar een nieuw evenwicht is een zeer belangrijk en breed maatschappelijk probleem. Belangrijk is dat de gehele bevolking hierbij moet worden betrokken. De aanpak van GS met 'stakeholders' die de initiatieven nemen en burgers die hun stem alleen via een stemformulier mogen laten horen, werkt niet mee aan een oplossing. Sturing moet vanuit de maatschappij komen.

Het probleem van de Natura 2000-gebieden is veel breder dan stikstof alleen. Het omvat mede de verdroging, vervuiling met pesticiden, recreatie en als je nog verder kijkt het klimaat.

Mijn aanbevelingen

Bestuurders ga besturen. Burgers verwachten visie van hun bestuurders. Besturen betekent niet het besluit te nemen het probleem aan de markt over te laten en alleen faciliterend te zijn. De markt lost de problemen niet op.

Ontsla de gedeputeerde voor landbouw en stel een gedeputeerde voor ruimtelijke ordening aan die er voor kan zorgen dat het landschap en de woningbouw weer in orde komen.

Gebruik regelgeving die niet in strijd is met de Europese wetgeving. Zoek ook niet verder naar muizengaatjes en listen om die wetgeving te omzeilen. De rechter zal ze allemaal dichtent.

Maar vooral: zolang overheden en boeren het Europees recht niet accepteren komt er geen zicht op oplossingen.

Werk vanuit gezamenlijke doelstellingen aan een herinrichting van het landelijk gebied. Laat dit niet doen door hen die het probleem hebben gecreëerd. Nationale parken als Drentse Aa en Drents-Friese Grensstreek zijn uitstekende projecten om hier ervaring mee op te doen. Benader de problematiek integraal. Stikstofproblematiek dwingt tot vermindering van de last door veehouderij. Tegelijk vragen zowel landschap, woningbouw, landbouw en recreatie om verbreding. Door een integrale aanpak wordt dit één project waarmee interne saldering binnen de regels van de Habitatrichtlijn kan worden gerealiseerd.

Met vriendelijke groet,

Henk Baptist, burger en natuurbeschermer.